

»Gør din pligt min dreng og lidt til«

»Gør din pligt min dreng og lidt til«

Edvard Albert Weigels
opvækst i Odense
omkring år 1900 –
en selvbiografi

Bearbejdet af
Marianne Weigel



Edvard Albert Weigels militære karriere:

- 25. april 1910 rekrut ved 5. bataljon i Odense
 - 20. april 1911 underkorporal
 - 20. juni 1911 korporal
 - 2. september 1913 sergent ved 16. bataljon i Odense
 - 1. februar 1923 udnævnt til officiant
 - 31. oktober 1932 ved 4. bataljon i Odense
 - 1. april 1933 Fodfolkets sergent- og oversergent-skole i Sønderborg
 - 1. maj 1935 udnævnt til overofficiant
 - 15. april 1943 udnævnt til stabsofficiant
 - 14. juni 1947 udnævnt til korpsofficiant
 - 15. maj 1952 udnævnt til kaptajnløjtnant
- (Foto i privateje)

Den 6. jull 1953 blev kaptajnløjtnant Edvard Albert Weigel ridder af Dannebrog. I den forbindelse blev han, som alle gør, bedt om at indsende sin selvbiografi til ordenskapitlet. Han indsendte en beretning om sin tid i militærets tjeneste, og den ufærdige skitse til hans erindringer om sit civile liv blev senere fundet af hans oldebarn. Edvard Albert Weigel døde den 17. december 1963. Selvbiografien går frem til hans tid på Sønderborg Kaserne i 1942, men her er kun gengivet afsnittet om barndommen og den tidlige ungdom i Odense. Teksten bringes i en let bearbejdet form.

Jeg er født den 20. september 1889 i Sct. Jørgensgade nr. 25 i Odense. Mine forældre er: bødker Claus Albert Weigel og Kathrine Marie Weigel, født Sørensen. Far var fra Marstal på Ærø og mor fra Kølstrup ved Ulriksholm på Fyn. Af søskende havde jeg Peter, Hansine, Marie, Nanna og Sofie, som alle er døde i en forholdsvis høj alder. Jeg var den yngste, og som der siges: »rosinen i pølseenden«. Peter var den ældste og mellem ham og mig

var en aldersforskel på 18 år og 10 dage.

Fra min tidligste barndom husker jeg ikke meget, dog er der enkelte ting, som står vagt i min erindring, f.eks. at min barnevogn blev hejset op i to snore og hang op mod loftet i gangen i 1. sals højde. Vi boede på 1. sal.

Værtens have gik ned til Odense Å, og på den anden side af åen havde konsul Muus en meget stor have, nærmest en park, hvor militærorkestret af og til spillede, somme tider om aftenen, f.eks. ved Sct. Hans. Ved sådanne lejligheder sejlede beboerne i både med kulørte lamper på åen. Når der var musik i Konsul Muus' Allé – broderen til konsul Muus var oberst og boede samme sted – var jeg tilskuer fra vinduet i vores sovekammer. Mine søskende har fortalt mig, at når nogen kaldte og spurgte, hvor jeg var og hvad jeg lavede, svarede jeg: »Ude i kamsokkeret og høre sik i musse le«, hvilket de morede sig over. Jeg var den yngste, og mig skulle de selvfølgelig lave sjov med og more sig af.

Far arbejdede dengang hos bødker Mikkelsen på Frederiksbroen og samme sted var Peter i bødkerlære. Peter holdt meget af mig, fordi vi var de eneste drenge, resten (4) var piger.

Det var nu ikke altid, de morede sig over mig, jeg har nok været uvorn engang imellem, hvilket jeg senere har fået at høre. Bl.a. engang far og mor skulle i byen og Hansine, kaldt Sine, skulle passe mig. Peter kom hjem fra byen, jeg lå og hylede i vuggen og var våd. Peter blev vred på Sine og spurgte, om hun ikke gad give mig en tør ble på. Hvad hun svarede, har jeg ikke fået at vide, men Peter blev vred og ville give hende en lussing, men Sine dukkede sig, så hun fik i stedet et blåt øje, hvilket ikke var meningen. Peter blev ked af det skete og gik straks hen til bageren og købte en napoleonskage – hvilke var hendes livret – til Sine. Jeg fik tørt på, og alt var i den bedste orden, da far og mor kom hjem. Far opdagede straks Sines blå øje, og Peter måtte fortælle, hvordan det hele var gået til.

Som 1-årighavde jeg lungebetændelse.

Det fik jeg at vide af Peter, da jeg i 1939 var indlagt på statshospitalet i Sønderborg for iskias. Ved indlæggelsen var der taget et røntgenbillede, hvor det viste sig, at jeg havde et ar i venstre lunge efter en punktering. Overfor overlægen benægtede jeg, at jeg tidligere havde fået lungen punkteret, hvad jeg efter Peters forklaring måtte tilbagekalde og forklare nærmere.

Helt let at styre har jeg sikkert heller ikke været, hvilket jeg har et mærke af endnu, dog ikke meget synligt. Bagtrappen fra køkkenet i nr. 25 var en trætrappe ned til gården, og nedenfor trappen lå en stor flad sten. En dag da mor gjorde rent i stuerne, vovede jeg mig ud på trappen, skønt jeg havde strenge ordre til at blive fra den, og faldt selvfølgelig ned og slog et hul i panden, hvad der resulterede i en hurtig køretur i barnevognen op til læge Enhuus, hvor såret blev rensset og syet sammen.

Sine var, efterhånden som årene gik, blevet forlovet og gift med en bogbinder ved navn May. De kom til at bo i Sct. Jørgensgade lige overfor os. Det var dejligt. Jo se, når vi skulle have noget til middag, som ikke passede mig, tog jeg mine spiseredskaber og løb over til Sine og May og undersøgte, om de skulle have noget, det passede mig bedre og blev så der til middag.

Jeg havde efter som tiden gik fået tilgivelse for det blå øje, hvad jeg gennem årene har måttet høre meget for, men altid i spøg.

Vi flyttede senere til H. C. Andersensgade nr. 20 og boede nogle år der. Sine og May flyttede til en bedre lejlighed på hjørnet af Sct. Knudsgade og Fredensgade. De boede på 1. sal. De havde en lille kattekilling, som var mit ét og alt, og som jeg legede med, hver gang vi var på besøg. Senere flyttede Sine og May til Godthåbsgade nr. 40 og derefter til Oluf Bagersgade nr. 50.

Fra min barndom i nr. 20 kan jeg huske, at værten, slagter Drue, var en stor kraftig, men venlig mand. Fru Drue var en lille rar dame. De havde to sønner,



Familien Weigel i Jens Benzonsgade ca. 1898. Forrest i midten Edvard med sin mor, Katrine Marie Sørensen og far, bødker Claus Albert Weigel. Bagest fra venstre bogbinder Andreas May og hans kone Hansine Weigel (ældste søster til Edvard), Peter (storebror, senere kriminaloverbetjent og vagtmester i Odense) samt søstre Marie, Nanna og Sofie. (Foto i privateje).

som var i slagterlære. Mit billede af dem var ikke godt, de var onde ved fuglene. De havde en lav flad kasse med låg. Låget var en ramme, over hvilken var spændt et finmasket trådnæt. Låget var fastgjort i den ene side med et par læderstykker. Kassen blev anbragt ude i haven, låget holdt åben med en ganske tynd pind, som ved den mindste berøring væltede og låget smak i. På bunden af kassen var strøet brødsmler. Fuglene blev lokket i kassen af brødet, og pinden væltede, låget smak i og fuglene fanget. Det sad jeg også på fra soveværelsesvinduet. Fru Drue kunne ikke lide det, og var Drue og sønnerne ikke hjemme, lukkede hun dem ud. Drengene var vrede på mig. De havde opdaget, at fru Drue og jeg arbejdede sammen.

Fra nr. 20 flyttede vi nogle år efter til Jens Benzonsgade nr. 1 hos en cigarhandler Henriksen. 1. sals lejligheden var kun lille – to værelser med kammer.

Fars søster var gift med fyrmester Rasmussen på Bovbjerg Fyr ved Lemvig. Tante led meget af gigt. De var barnløse og havde taget min søster Marie til sig som deres. Marie havde det godt hos dem og var glad for at være der. Hun blev betragtet som deres. Mor og far var til der oppe, og en gang – som 3-4 årig – var jeg med, men erindringen derom er meget vag. Peter var tit på besøg hos onkel og tante og havde mange gode minder derfra. Onkel og Peter kom meget sammen med de forskellige kunstnere – malere, digtere og billedhuggere – der holdt til på Ferring Badehotel, som ejedes af ho-



F.M. Mikkelsens Bødkerværksted lå i klosterruinen ved Sct. Knuds Kirke ca. 1895-1916. Da det nuværende Klosterbakken endnu ikke var anlagt, hed adressen Klingenberg 16. På billedet siddende th. Claus Albert Weigel, kaldet Albert, søn af skomager Carl Tobias Weigel fra Nyborg og Anne Cath. Albertsen Fabricius (fra smed-, urmager- og opfinderfamilie på Ærø). Med tre børn havnede familien på fattiggården i Nyborg. Anne døde, da Albert var ni år, hvorfor han blev anbragt i en plejefamilie og kom i lære som bødker. Efter erhvervelse af svendebrevet drog han på valsen i 1857. Kun afbrudt af soldatertjenesten fortsatte han Danmark rundt efter arbejde frem til sit giftermål med Katrine i 1871 i Odense. (Foto i privateje).

telejer Bjerre, som havde to sønner – Niels og Kristian – der begge var kunstmaler. K. Bjerre har bl.a. malet et portræt af onkel i 1898 og af tante i 1899. Disse to portrætter er gået i arv i familien og er nu i mit eje, som den sidst levende af far og mors børn.

Som 25-årig kom Marie hjem og døde kort tid efter af lungebetændelse.

Fra min tid i nr. 1 kan jeg huske forskellige ting. Far arbejdede den gang hos en stor bødtermester på Klingenberg. Peter var fra sergent ved 6. regiment gået ind i ordenspolitiet i Odense. Han havde ét værelse i Søndergade, men spiste hjemme. Nanna og Sofie boede hjemme

og var begge ansat som strygere ved Frederiksens vaskeri i Nørregade.

Peter kom altid hjem og spiste til bestemte tider, han var præcis og meget bestemt. Engang var mor til fødselsdag hos Sine og kom fem minutter for sent hjem. Aftensmaden var ikke parat, det bebrejdede Peter mor, som gav sig til at græde. Straks efter kom far hjem, hvilket lagde en dæmper på det hele. Far var god, men bestemt. Da Peter gik, sagde mor, det skal nok være parat for eftertiden. Peter klappede mor, og alt var i den bedste orden. Jeg havde overværet hele skuespillet. Så skar mor mad til far – det var jo en given ting, at han skulle have først.

Men da mor begyndte at smøre mad til Nanna og Sofie, før jeg fik noget, gik det alligevel min ære for nær, og jeg sagde til mor: »Må jeg få min sjon mad ellers går jeg«. Det hørte far fra stuen. Han rejste sig stille og tog mig i armen og satte mig ud på trappen – det var mørkt – og sagde: »Når du nu er kommen på bedre tanker, kan du komme ind og bede mor om forladelse og så bede pænt om din mad«. Den gik altså ikke. Far og mor havde opdaget mig, og de morede sig over mig, kunne jeg høre. De lod mig bare sidde. Jeg måtte pænt gå ind og bede om forladelse og bede pænt om min mad, som jeg straks fik uden et ord.

Jeg opdagede ret hurtigt, at fars ord var lov. Det kendte vi alle, men vi opdagede også, at far og mor var gode og retfærdige, og vi så alle op til dem. Det bedste far vidste var syltede grisetæer – dengang var der noget på dem – og dem syltede mor selv. Lørdag og søndag serverede mor gerne grisetæer til aften til far, men før han selv spiste noget, delte han ud til vi børn, og det var gerne gulf for os. Vore øjne strålede og ingen rejste sig fra bordet, før vi alle var færdige, og enten far eller mor havde sagt »velbekomme jer«, hvilket blev besvaret af os med: »tak for mad«.

Efter nogle års forløb fik vi en god lejlighed i Jens Benzonsgade nr. 18, 1. sal. Der boede vi i mange år. I stueetagen var der en stor købmandsforretning – det var købmand Petersen. Her havde vi et værelse ovenpå, hvor Nanna og Sofie residerede og som jeg senere overtog.

Efterhånden var jeg nået den alder, hvor skolen kaldte, og jeg begyndte i Jernbanegades skole hos en frk. Mikkelsen kaldet »Hanan«. Hun var stor og kraftig og rødåret – kammen på en hane – deraf navnet. Der var jo nogen jubel og fnisen, når vi sang børnesangen: »Hvad siger hønen? Gok gok gok! Men hvad siger hanen, hanen med sporer?« Sikken en galen »ky-ke-li-ky«. Jo, det kendte alle vi små drabanter. Hun blev jo lidt rød og stram i masken, men vi kom så til »Hvad siger kyllingerne?« De pludrede

med tre gange »pip«, og kyllingerne var jo os – børnene. Så rankede hun sig.

Skoletiden var fra kl. 13.00 til 16.00. I 1. og 2. klasse var jeg mælkedreng for Pasterur mejeriet i Vestergade og var med den vogn, der kørte i vores kvarter. Dengang solgte vi spandemælk, hvor kunderne kom med kander, krukker eller dybe fade til mælken og kopper til fløden. Arbejdstiden var fra kl. 5.30 til kl. 11.00, og det gav den store sum af 2 kr. om ugen (fordelt med 1½ kr. til mor og 50 øre til mig selv til tøj). Om vinteren var det en streng omgang. Op kl. 5 og tit lå sneen højt, når jeg lukkede porten op, men dengang var der mange oppe på den tid. Jeg var stolt af at kunne hjælpe til hjemme. Mor var altid oppe og give mig morgenmad og godt varmt tøj på og et lille klap på kinden, inden jeg løb. Far var også oppe. Han havde dengang sit værksted hjemme i kælderen, hvor han lavede fustager til Stokkebye – det var en tobaksfabrik i Vestergade. Desuden lavede far mange vaskekar, saltbaljer og meget andet. Nanna og Sofie skulle være på Frederiksens vaskeri i Nørregade kl. 7, så de havde jo god tid.

Far og mor var strenge, men gode. Der skulle være orden. Tit synes jeg, som var den yngste, at jeg havde det slemt. F.eks. havde jeg været nede på gaden og var kommen i klammeri med Theodor, som jeg stak én, som tog i min sløjfe for at give mig én. Jeg undslap, men sløjfen på min matrosbluse blev revet løs. Da jeg kom op, spurgte far: »Hvordan er det, du ser ud?« Jeg forsøgte at give Theodor hele skylden, men inden jeg vidste af det, havde jeg fået en lussing, så jeg havnede henne ved kakkellovnen. Så skulle jeg blive oppe resten af dagen. Jeg syntes dengang, at det var noget så uretfærdigt. Senere forstod jeg, det var rigtigt. Jeg skulle have haft én til. Far kunne ikke lide ufred. Far sagde ofte: »Som du vil have, at andre skal være overfor dig, skal du selv være overfor dem«.

Ved højtiderne sørgede far og mor altid for, at det blev så højtideligt som muligt, selv om vi havde det småt. Jule-



Udflugt til Kølstrup ca. 1916. Edvard i uniform og på cykel. Bag ham hans første kone Inger. De to øvrige mænd på cykel er svogrene maler Hansen og bogbinder May. Den tredje svoger, vognmand Knudsen, kører børn og ældre damer i sin hestevogn. De passerer netop Edvards mors barndomshjem. Den ældre broder Peter har taget billedet. (Foto i privateje).

aften havde vi altid juletræ, al pynt havde vi lavet selv. Vi var alle samlet hos far og mor, og der var and og medister med rødkål. Juledags morgen var vi alle klædt i vores nye tøj og gik samlet til julegudstjeneste i Sct. Knuds Kirke kl. 8. Når vi kom hjem, fik vi kold flæskesteg med rødbeder, hjemmebagt franskbrød og resterne af and og medister og rød snaps. Det var solbær med brændevin på, som havde stået fra om sommeren. Jeg fik kun lidt i bunden af et glas. Hvor var det højtideligt. Der var en egen stemning over os alle, en stemning som mangler i dag. Påsken blev fejret med æg på mange forskellige måder. Alle var i kirke påskedag.

Pinsemorgen var vi tidligt oppe og se solen danse, i kirke og hjem og hente madkurven og så i Fruens Bøge og spise,

eller til Kølstrup ved Ulriksholm. Mor var fra Kølstrup. Når vi skulle til Kølstrup gik far og jeg til Geels Kro, hvor vi traf damerne, som var med toget til Marslev. Derfra til fods til Geels Kro (ca. 5 km). Efter frokost i kroen gik vi alle til Ulriksholm og Kølstrup ved Kertinge Nor (ca. 5 km.), hvor en af mors søskende boede. Her blev kaffen indtaget, senere aftensmaden og så igen samme vej tilbage. Senere, da Kertemindebanen var opført, skete turen pr. tog eller hestevogn. Dem, der havde cykel, benyttede denne. Turene pr. hestevogn og cykler var festlige derved, at vi om aftenen, når vi kørte hjem, sang flerstemmigt. Det gav til resultat, at mange fremmede cyklister fulgte os og sang med. Folk kom ud og klappede. Senere, da Nanna og Sophie blev

»Gør din pligt min dreng og lidt til«

gift, var der altid sang hjemme, når vi kom sammen. Nanna, Sofie og jeg sang tenor, May og Sine 2. tenor og Hansen – Sofies mand – 1. bas, eller han ledsagede sangen med fløjte, som han spillede smukt på.

Far blev syg i 1901 af lungebetændelse og døde. Det var en stor sorg. Jeg var den gang 12 år. Mor var helt ude af det. Jeg husker, at mor tog mig med ved hånden og gik ind i dagligstuen, hvor far lå i kisten, og vi knælede ned, og mor bad en bøn. Det glemmer jeg aldrig. Far og mor havde levet så pænt sammen og været støtterne i familien. Nu skulle mor alene holde sammen på det hele, og det gjorde hun så rent og smukt livet ud til 1917.

Far havde lært mig inden han døde: »Gør din pligt min dreng og lidt til, så skal du nok komme frem i verden«.

Vi hjalp alle mor, så alt gik så godt. Peter var dengang i ordenspolitiet, Nanna og Sofie var på vaskeriet. Jeg havde fået plads hos købmand Petersen, hvor vi boede, og mor hjalp til hos gæstgiver Nielsen på Albanitorvet onsdag og lørdag på torvedagene. Mor var meget afholdt af Nielsens og passede det hele, når de var syge. Jeg mødte hver onsdag og lørdag aften for at hjælpe mor hjem med kurvene med indkøb fra torvet til de kommende dage, og de var tunge. Fru Nielsen sagde altid til mor, når jeg var kommet: »Vil du nu sørge for, at din dreng får noget mad, Kathrine«. De havde selv to børn, Niels og Mary. Vi spiste og legede sammen. Mor tjente godt. Ved siden af gæstgiveriet havde de også ud salg af alt muligt. Efterhånden fik Nielsens et gæstgiveri til ved siden af, som svogeren bestyrede, men mor skulle blive hos Nielsens. De ville ikke af med mor.

Ved FDF's start i Odense blev jeg indmeldt i dette, jeg blev kort tid efter gruppefører og nogen tid efter delingsfører. Korpset voksede ret hurtigt til 4-500 medlemmer med et orkester på 20-30 drenge. Det var noget for vi drenge at komme på ture til omegnens skove eller til Stige og bade. Når vi stillede om søndagen, var Pantheonspladsen ikke stor nok,

og nogle kompagnier måtte stille i Pantheonsgade. Her lærte vi at være gode venner. Brygger Schrøder stillede gratis lokaler til rådighed ved bryggeriet i Nørregade. Her tilbragte vi vores fritid med bygning af en scene, som lededes af en kompagnifører, arkitekt Christiansen. Vi lærte folkedanse, og senere opførte vi små tableauer af H.C. Andersen. Adgang til disse – 10 øre for medlemmer og 25 øre for voksne – gav os en stor indtægt, så korpset efterhånden kunne købe flere instrumenter, oprette en samaritafdeling med vogn m.m. Efterhånden kom vi på ture til købstæderne på Fyn. Musik på byens torve. En marchtur til Bogense med skib til Vejle, hvor vi var i 2-3 dage, indkvartering hos borgerne, udflugt til Grejsdalen m.m. Det var et godt korps, hvor vi nød vores fritid i godt samvær, men der var streng disciplin. Flere måtte udtræde af korpset.

I efteråret 1903 blev jeg konfirmeret, efter at jeg i 7. klasse havde vundet et lommeur – fars ur, som Peter havde udsat som præmie, hvis jeg til den afsluttende eksamen kunne bestå blandt de tre første. Jeg blev nr. 2. Onkel, som var pensioneret fyrmester¹ og krigsassessor, var med til min konfirmation. Af ham fik jeg en guldtikrone og en fri rejse for mor og mig til Svendborg i en uge, for at præsentere mig for tante. Under besøget var jeg med onkel henne hos regnelærer Hansen (ham, som havde udgivet den daværende regnebog, Hansens Regnebog). Onkel havde været med i slaget ved Helgoland under admiral Suenson og havde sejlet på Kina, de vestindiske øer og meget andet. Onkel og tante boede i strandhuse ved Svendborg Sund. Hvor boede de dejligt og sikken et hjem, overalt var der ting fra østen og syden. På reoler over dørene stod temaskiner og kinesisk porcelæn. Blandt andet havde de også en selskabspapegøje, det var tantes selskabsdame. Når tante sang, sang den med. Det var altid sømandssange. Den kunne også optræde som en mindre pæn sømand, vi kunne godt høre, den havde været i sømandsselskab. Om søndagen,



Rasmus Edvard Rasmussen (født i 1833), tjente i marinen og var fra 1849 fyrmester på Sprogø. Han boede som pensioneret sammen med sin kone Caroline Ericine Weigel i Strandhuse ved Svendborg. (Foto i privateje).

når det var godt vejr, og tante havde vinduet åbent, sad den altid ude i et stort kirsebærtræ og morede sig med at tale med de mange, som nød turen på Strandvejen.

Efter konfirmationen kom jeg i lære hos Emanuel Rasmussen i Overgade som cigarmager og ekspedient i forretningen. De første år forblev jeg i FDF; senere blev jeg optaget som medlem i »Dramatisk Klub« i Odense. Det var en morsom tid. Formand var Hans W. Petersen, der var skuespiller, samt instruktør og skuespiller Oskar Holst. Vi optrådte hver fredag, lørdag og søndag aften for de forskellige foreninger i Odense. Vi havde prøvet de fire øvrige aftener, så der var ikke tid til at rende på gaden. Det gav gerne 4-5 kr. pr. aften, vi spillede, samt smørrebrød eller en lille varm ret sammen med foreningens bestyrelse. Det var mange pen-

ge dengang. Min debut var som frisørsvend i »Barn i kirke« en farce, senere svensk kaptajn i »Tordenskjold i Dynekilde«, student Klint i »Genboerne«, Herløv i »Eventyr på fodrejse«, Jokum i »Søndag på Amager« og mange små enakter. Senere blev flere af os udtaget som faste statister på Odense Teater, hvor jeg har medvirket i et utal af stykker med eller uden replikker. En jul fik jeg en vest af Nanna og Sofie i julegave. Vesten var af lysegult stof og overbroderet med violer. Den var smuk, og den havde jeg på i alle mine elskerroller og var flere gange med i stykker på Odense Teater.

Jeg havde to venner, Oluf, købmandens søn, og Theodor, tømrer Hansens søn. Vi var gerne sammen, når jeg havde fri, og så spillede vi dukketeater. Peter havde foræret mig et stort teater, som han selv havde lavet. Jeg havde altid sangrollerne. Nå, vi lavede nu også løjer, f.eks. kastede vi til tider solbær, som havde stået på brændevin, ind i naboens hønsehus. Hanen spiste nogle stykker, og så blev der ballade i hønsegården. Hanen fløj op på pinden og galede, ned og bredte vingerne ud, mens den for rundt, så der stod en støvsky, hønsene fløj rundt. Så var der fest. Vi lå godt gemt og nød synet. Det var ikke kønne ord, naboen brugte.

Tiden gik, og jeg blev svend og fik arbejde på H. Niensens Cigarfabrik, Frederiksbroen i Odense. Jeg husker min første ugeløn på 33 kr., det var mange penge, deraf fik mor halvdelen, hvad hun syntes var for meget. Men nu tjente jeg penge, og det skulle komme mor til gode. Jeg skulle også ind som soldat, så jeg havde noget at tjene og spare sammen til.

Note

1. Ved Bovbjerg Fyr.